

پیوست شماره (۲):

«خلاصه نتایج طرح ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده به صورت کنترلی»

مقدمه

ارزیابی عملکرد موجب شناسایی موفقیت و عدم موفقیت اهداف تعیین شده برای برنامه خصوصی سازی و در نتیجه بهبود فرآیند اجرایی آن در کشور می‌شود. همچنین با رتبه‌بندی و تعیین شرکت‌های واگذار شده برتر و موفق و الگو برداری از آنها می‌توان برای بهبود وضعیت سایر شرکت‌های واگذار شده و یا در حال واگذاری بهره‌جست. سازمان خصوصی سازی با هدف سنجش عملکرد شرکت‌های دولتی واگذار شده به بخش غیر دولتی و با بهره‌گیری از مدل‌های علمی ارزیابی عملکرد اقدام به ارزیابی شرکت‌های واگذار شده به صورت کنترلی به بخش‌های غیردولتی می‌نماید.

در سال ۱۳۹۹ در راستای تصویب‌نامه شماره ۲۹۸۸۲ مورخ ۱۳/۰۳/۱۳۹۹ شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی مبنی بر الزام سازمان خصوصی سازی به ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده به صورت کنترلی، ارزیابی انجام شده است.

بر اساس این بررسی، ۶۶ شرکت واگذار شده به صورت کنترلی انتخاب و عملکرد شرکت‌های مذکور طی سه سال متوالی قبل و تمام سال‌های بعد از واگذاری تا پایان سال ۱۳۹۷ مورد سنجش و مقایسه قرار گرفته است. این بررسی طی سه مرحله شامل بررسی به تفکیک هر شرکت براساس رشد امتیاز مکتسبه، رتبه‌بندی شرکت‌ها بر اساس تفاضل امتیاز آن‌ها و انتخاب شرکت‌های برتر و نیز بررسی تجمیعی کل شرکت‌های مورد ارزیابی، از منظر معیارها، شاخص‌های مدل و سایر طبقه‌بندی‌ها، انجام شده است.

شرکت‌ها، فرآیند و مدل انتخاب شده برای ارزیابی دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد:

الف- شرکت‌هایی که تمام یا بخشی از سهام آن‌ها واگذار شده و به واسطه این واگذاری کنترل این شرکت‌ها به بخش غیردولتی منتقل گردیده است (شامل ۶۶ شرکت واگذار شده به صورت کنترلی در برگیرنده بزرگترین شرکت‌های واگذار شده توسط سازمان خصوصی سازی از طریق بورس، مزایده و مذاکره و همچنین واگذار شده به شیوه رقابتی، رد دیون دولت و یا سهام عدالت)

ب- شرکت‌هایی که حداقل سه دوره مالی از زمان واگذاری آن‌ها گذشته است.

ج- در مدل ارزیابی، بر بهره‌گیری از اطلاعات موجود در صورتهای مالی شرکت‌های واگذار شده تمرکز شده است.

د- برای اولین بار در سال ۱۳۹۹، امتیاز وزنی (وزن بر مبنای ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ و همچنین قیمت مقطع واگذاری)؛ در کنار امتیاز ساده، مبنای ارزیابی قرار گرفته است.

۲- مدل ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده:

مدل ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده به بخش غیردولتی شامل سه معیار اصلی «بازدهی»، «بهره‌وری» و «سرمایه گذاری و توسعه فعالیت» با ۱۱ شاخص عملکردی؛ و ۲ معیار مستقل «بهره‌وری کل» و «اشتغال»؛ به همراه نحوه محاسبه و امتیازدهی به شاخص‌ها به شرح ضمیمه شماره (۱) می‌باشد.

۳- فهرست شرکت‌های ارزیابی شده:

جامعه آماری طرح شامل تعداد ۶۶ شرکت واگذار شده به صورت کنترلی که در برگیرنده بزرگترین شرکت‌های واگذار شده توسط سازمان خصوصی سازی از طریق بورس، مزایده و یا حتی مذاکره و همچنین واگذار شده به شیوه رقابتی، رد دیون دولت و یا سهام عدالت، می‌باشد. در واقع در سال ۱۳۹۹ برای اولین بار شرکت‌هایی به فهرست ارزیابی اضافه گردید که قبل از آن هیچگاه ارزیابی نشده بودند. فهرست شرکت‌های مذکور به شرح ضمیمه شماره (۲) می‌باشد.

۴- نتایج کلی ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده:

۴-۱- نتیجه اجرای مدل ارزیابی عملکرد برای کلیه شرکت‌های مورد ارزیابی

۴۷- درصد تعداد کل شرکت‌های مورد ارزیابی با ۴۶ درصد کل ارزش واگذاری، رشد امتیاز بعد از واگذاری را تجربه کرده‌اند.

- «امتیاز ساده»، «امتیاز وزنی بر مبنای ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵» و همچنین «امتیاز وزنی بر مبنای ارزش مقطع واگذاری» مربوط به مجموع ۶۶ شرکت ارزیابی شده، به ترتیب ۴/۲٪، ۹/۳٪ و ۱۰٪، رشد داشته است.

۴-۲- نتیجه طرح ارزیابی از نظر معیارهای مدل (۱):

۴-۲-۱- معیار بازدهی (شامل شاخص‌های بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) (سود خالص به مجموع حقوق صاحبان سهام)، بازده دارایی (ROA) (سود خالص به مجموع دارایی‌ها) و بازده فروش (ROS) (سود خالص به فروش)):

✓ ۴۸- درصد تعداد کل شرکت‌ها با ۶۴ درصد ارزش واگذاری، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.

✓ -امتیاز ساده کل شرکت‌ها از نظر معیار «بازدهی» ۷/۰ درصد رشد داشته است.

✓ -امتیاز وزنی بر مبنای قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ کل شرکت‌ها از نظر این معیار ۵/۱۵ درصد رشد داشته است.

✓ -امتیاز وزنی بر مبنای قیمت در مقطع واگذاری کل شرکت‌ها از نظر این معیار ۴/۱۵ درصد رشد داشته است.

۴-۲-۲- معیار بهره‌وری (شامل شاخص‌های بهره‌وری هزینه نیروی کار (LP) (ارزش افزوده به هزینه کل نیروی کار)، بهره‌وری هزینه سرمایه (KP) (ارزش افزوده به هزینه استفاده از سرمایه)، بهره‌وری انرژی (EP) (ارزش افزوده به هزینه انرژی مصرف شده) و بهره‌وری مواد اولیه (RP) (ارزش افزوده به هزینه مواد اولیه)):

✓ ۵۵ درصد تعداد کل شرکت‌ها با ۴۶ درصد ارزش واگذاری، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.

✓ امتیاز ساده کل شرکت‌ها از نظر معیار «بهره‌وری» ۲/۴ درصد رشد داشته است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ کل شرکت‌ها از نظر این معیار ۲/۲ درصد رشد داشته است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت مقطع واگذاری کل شرکت‌ها از نظر این معیار ۷/۷ درصد رشد داشته است.

۴-۲-۳- معیار سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت (شامل شاخص‌های افزایش سرمایه از محل آورده نقدی (COK)، فروش کل (TS)، ارزش صادرات (EXP) و مالیات پرداختنی (TAX)):

✓ ۵۳ درصد تعداد کل شرکت‌ها با ۵۵ درصد ارزش واگذاری، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.

✓ امتیاز ساده کل شرکت‌ها از نظر معیار «سرمایه و توسعه گذاری فعالیت» ۹/۱ درصد رشد داشته است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ کل شرکت‌ها از نظر این معیار ۳/۵- درصد رشد داشته است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت مقطع واگذاری کل شرکتها از نظر این معیار ۱/۸ درصد رشد داشته است.

۴-۲-۴- معیار اشتغال (EMP):

✓ ۶۵ درصد تعداد کل شرکتها با ۵۰ درصد ارزش واگذاریها، افزایش اشتغال در دوره بعد از واگذاری داشته‌اند.

✓ در مجموع میانگین تعداد نیروی انسانی در شرکتها بعد از واگذاری نسبت به قبل از واگذاری ۴۴،۱۹۹ نفر (بیش از ۲۰ درصد) افزایش یافته‌است.

✓ امتیاز ساده کل شرکتها از نظر معیار «اشتغال» ۱/۲۰ درصد رشد داشته است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ کل شرکتها از نظر این معیار ۲/۳۸ درصد رشد است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت مقطع واگذاری کل شرکتها از نظر این معیار ۳/۳۳ درصد رشد داشته است.

۴-۲-۵- معیار بهره‌وری کل (TP):

✓ ۵۳ درصد تعداد کل شرکتها با ۶۸ درصد ارزش واگذاریها، رشد بهره‌وری کل در دوره بعد از واگذاری داشته‌اند.

✓ میانگین بهره‌وری کل مجموع شرکت‌های مورد ارزیابی در دوره بعد از واگذاری نسبت به قبل از واگذاری ۵/۴۶ درصد رشد داشته‌است

✓ امتیاز ساده کل شرکتها از نظر معیار «اشتغال» ۱/۲۰ درصد رشد داشته است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ کل شرکتها از نظر این معیار ۲/۳۸ درصد رشد است.

✓ امتیاز وزنی بر مبنای قیمت مقطع واگذاری کل شرکتها از نظر این معیار ۳/۳۳ درصد رشد داشته است.

۴-۳- رتبه بندی شرکت‌های مورد ارزیابی:

- بالاترین رتبه بر اساس تفاضل امتیاز سال‌های بعد و سه سال قبل از واگذاری در مدل به ترتیب به شرکت‌های سردخانه زراعی عاجکو-کالبر، پتروشیمی تبریز و پالایش نفت کرمانشاه و پایین‌ترین رتبه متعلق به شرکت‌های بانک صادرات، پالایش و پژوهش خون و تولید تجهیزات سنگین هپکو تعلق گرفته است. لیکن با در نظر گرفتن تأثیر وزن ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ در امتیاز مکتسبه، بالاترین رتبه به شرکت‌های هلدینگ خلیج فارس، پالایش نفت اصفهان و پتروشیمی تبریز و پایین‌ترین رتبه متعلق به شرکت‌های بانک صادرات، ملی صنایع مس ایران و فولاد مبارکه اصفهان می‌باشد.

- شرکت‌هایی همچون بانک‌ها و بیمه‌ها که با وجود انتقال بخش اعظم سهام آنها به بخش غیر دولتی، کماکان موظف به انجام اقدامات دستوری دولت می‌باشند، نتوانسته‌اند عملکرد چندان مناسبی بعد از واگذاری نسبت به قبل از واگذاری داشته باشند. همچنین با وجود آنکه شرکت‌های مذکور بورسی می‌باشند، ولی بخش اعظم سهام آنها به صورت بلوک‌های کوچک و یا به صورت تدریجی واگذار شده است. این نتیجه منفی در شرکت‌های بزرگی همچون ملی صنایع مس ایران و فولاد مبارکه اصفهان نیز مشاهده می‌شود.

بر اساس معیار مستقل اشتغال، بالاترین رتبه بر اساس تفاضل امتیاز سال‌های بعد و سه سال قبل از واگذاری در مدل به ترتیب به شرکت‌های فولاد مبارکه اصفهان، مخابرات ایران و هلدینگ خلیج فارس و پایین‌ترین رتبه متعلق به شرکت‌های صنعتی دریایی ایران-صدرا، بانک صادرات و تراکتور سازی ایران تعلق گرفته است. لیکن با در نظر گرفتن تأثیر وزن ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ در امتیاز مکتسبه، بالاترین رتبه به شرکت‌های هلدینگ خلیج فارس، مخابرات ایران و فولاد مبارکه اصفهان و پایین‌ترین رتبه متعلق به شرکت‌های بانک صادرات، صنعتی دریایی ایران-صدرا و بانک تجارت می‌باشد.

بر اساس معیار مستقل بهره‌وری کل، بالاترین رتبه بر اساس تفاضل امتیاز سال‌های بعد و سه سال قبل از واگذاری در مدل به ترتیب به شرکت‌های خدمات مهندسی برق مشانیر، پالایش نفت اصفهان و پالایش نفت لاوان و پایین‌ترین رتبه متعلق به شرکت‌های پالایش پارس فرآیند شیراز، بانک تجارت و بانک صادرات تعلق گرفته است. لیکن با در نظر گرفتن تأثیر وزن ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ در امتیاز مکتسبه، بالاترین رتبه به شرکت‌های پالایش نفت اصفهان، هلدینگ خلیج فارس و پالایش نفت لاوان و پایین‌ترین رتبه متعلق به شرکت‌های بانک تجارت، بانک صادرات و ملی صنایع مس ایران می‌باشد.

۴-۴- خلاصه وضعیت رشد امتیاز معیارهای اصلی و زیر معیارهای مدل:

معیار	شاخص	میزان رشد امتیاز (درصد)	
		ساده	وزنی بر مبنای ارزش بر اساس قیمت ثابت سال ۱۳۹۵
بازدهی	بازده حقوق صاحبان سهام	۱۰/۷۹	۱۴/۸۴
	بازده دارائی‌ها	۰/۶۰	۲۰/۰۳
	بازده فروش	-۲/۵۰	۱۱/۷۴
	جمع	۰/۷	۱۵/۵
بهره‌وری	بهره‌وری هزینه نیروی انسانی	-۲/۶۱	-۷/۰۸
	بهره‌وری هزینه سرمایه	۱۶/۶۱	۲۱/۳۸
	بهره‌وری انرژی	۵/۸۵	-۲۰/۱۷
	بهره‌وری مواد اولیه	-۱/۳۵	۲۲/۳۲
	جمع	۴/۲	۲/۲
سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت	افزایش سرمایه از محل آورده نقدی	-۱/۶۵	-۴۳/۱۰
	میزان فروش	۶/۵۵	۴/۱۵
	میزان صادرات	۱۳/۲۵	۱۰۷/۳۲
	میزان مالیات	-۶/۲۷	-۳۴/۰۵
	جمع	۱/۹	-۵/۳
جمع کل		۲/۴	۳/۹
			۱۰

همچنین خلاصه وضعیت رشد معیارهای مستقل از مدل به شرح جدول زیر می‌باشد:

معیار	میزان رشد امتیاز (درصد)		
	ساده	وزنی بر مبنای ارزش بر اساس قیمت ثابت سال ۱۳۹۵	وزنی بر اساس ارزش مقطع واگذاری
اشتغال	۲۰/۱	۳۸/۲	۳۳/۳
بهره‌وری کل	۴۶/۵	۸۴/۲	۸۶۸/۵

۴-۵- نتیجه اجرای مدل ارزیابی عملکرد به تفکیک سایر موارد:

۴-۵-۱- تحلیل ۱۰ شرکت با بالاترین ارزش واگذاری

-مجموع ۱۰ شرکت با بالاترین ارزش واگذاری (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵) کاهش امتیاز ۱۷/۱- درصدی را تجربه نموده‌اند؛ در حالیکه سایر شرکت‌های ارزیابی شده رشد امتیاز ۷ درصدی را تجربه نموده‌اند. در واقع منفی بودن رشد شرکت‌های دارای ارزش بالا، باعث کاهش سطح امتیاز تمامی شرکت‌های مورد ارزیابی شده است.

- اگرچه ۱۰ شرکت مورد ارزیابی دارای بیشترین ارزش که حدود ۸۰ درصد کل ارزش شرکت‌های مورد ارزیابی را به خود اختصاص داده اند، اغلب دارای کاهش امتیاز ساده بوده‌اند و در نتیجه مجموع امتیاز این ۱۰ شرکت منفی شده است، لیکن میانگین امتیاز کل این شرکت‌ها با در نظر گرفتن ضریب وزنی ارزش، رشد مثبت داشته است؛ به طوریکه تأثیر ارزش بالای برخی از این شرکت‌ها از جمله شرکت‌های هلدینگ خلیج فارس، پالایش نفت اصفهان و ذوب آهن اصفهان که دارای رشد امتیاز بوده اند، منجر به مثبت شدن میانگین امتیاز وزنی ۱۰ شرکت دارای ارزش بالا به میزان ۳/۳ و ۵/۵ درصد بر مبنای ضریب وزنی ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ و ضریب وزنی ارزش واگذاری در مقطع واگذاری شده است.

۴-۵-۲- تحلیل وضعیت ارزیابی شرکت‌ها با میزان سهام واگذار شده برابر یا بزرگتر از ۹۰ درصد:

تعداد ۳۸ شرکت با میزان سهام واگذار شده برابر یا بزرگتر از ۹۰ درصد، رشد امتیاز ۴ درصدی را تجربه نموده‌اند؛ در حالیکه تعداد ۲۸ شرکت ارزیابی شده با میزان سهام واگذار شده کمتر از ۹۰ درصد، کاهش امتیاز نزدیک به صفر درصدی (۰/۳- درصد) را تجربه نموده‌اند. بنابراین شرکت‌های با میزان بالای سهام واگذار شده تأثیر مثبتی در رشد امتیاز مجموع شرکت‌ها داشته است.

۴-۵-۳- تحلیل وضعیت ارزیابی شرکت‌های چالشی:

- ۸ شرکت چالشی مورد مطالعه در این طرح (شرکت‌های تولید تجهیزات سنگین هپکو، خدمات مهندسی آب و خاک کشور (پارس)، مهندسی خط و ابنیه فنی راه آهن، آلومینیوم المهدی، کشت و صنعت نی‌شکر هفت تپه، پالایش نفت کرمانشاه، حمل و نقل بین المللی خلیج فارس و ایران ایرتور) کاهش امتیاز ۲/۹- درصدی را تجربه نموده‌اند؛ در حالیکه تعداد ۵۸ شرکت ارزیابی شده غیر چالشی رشد امتیاز ۳/۳ درصدی را تجربه نموده‌اند. از آنجا که مجموع ۶۶ شرکت مورد ارزیابی دارای رشد امتیاز ۲/۴ درصدی می‌باشند، عملکرد منفی شرکت‌های چالشی، رشد امتیاز مجموع شرکت‌ها را بعد از واگذاری کاهش داده است.

- شرکت‌های چالشی صرفاً حدود ۲ درصد از ارزش کل واگذاری‌های شرکت‌های مورد ارزیابی (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵) را به خود اختصاص داده‌اند. لیکن در این بین، ۴ شرکت ایران ایرتور، خدمات مهندسی آب و خاک کشور (پارس) و پالایش نفت کرمانشاه و کشت و صنعت نی‌شکر هفت تپه، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند و همچنین شرکت پالایش نفت کرمانشاه جزء شرکت‌های دارای رتبه برتر، می‌باشد.

۴-۵-۴- تحلیل وضعیت ارزیابی شرکت‌های صادراتی:

-تعداد ۲۶ شرکت صادر کننده که ۶۲/۳ درصد از کل ارزش واگذاری‌های شرکت‌های مورد ارزیابی (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵) را به خود اختصاص داده‌اند، افزایش امتیاز ۷/۷ درصدی را تجربه نموده‌اند؛ در حالیکه تعداد ۴۰ شرکت ارزیابی شده غیر صادراتی کاهش امتیاز ۱/۱- درصدی را تجربه نموده‌اند. بنابراین تأثیر مثبت امتیاز شرکت‌های صادراتی باعث افزایش امتیاز کل شده است. در این بین، ۱۴ شرکت صادراتی (معادل ۵۴ درصد از تعداد و ۶۱ درصد از ارزش شرکت‌های صادراتی (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵))، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.

۴-۵-۵- تحلیل وضعیت ارزیابی به تفکیک نوع واگذاری:

محاسبه میزان رشد امتیاز به تفکیک سه نوع واگذاری به شرح جدول ذیل می‌باشد:

جدول شماره (۱): درصد رشد شرکت‌های مورد ارزیابی به تفکیک انواع واگذاری‌ها

میزان رشد امتیاز مجموع شرکت‌ها			تعداد شرکت	نوع واگذاری
امتیاز وزنی (وزن بر مبنای ارزش واگذاری به قیمت مقطع واگذاری)	امتیاز وزنی (وزن بر مبنای ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵)	امتیاز ساده		
۱۳/۳٪	۱/۶٪	۶/۳٪	۵۶	رقابتی
۳۰/۶٪	۲۸/۶٪	۲۵/۶٪	۳	رد دیون دولت
۱/۲٪-	۱/۱٪-	۲۸/۹٪-	۷	طرح توزیع سهام عدالت
۸/۴٪	۵/۳٪	۱۴/۷٪-	۱۰	غیر رقابتی (سهام عدالت و رد دیون دولت)
۱۰٪	۳/۹٪	۲/۴٪	۶۶	مجموع شرکت‌ها

- ۲۷ شرکت از ۵۶ شرکت واگذار شده به صورت رقابتی رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.
 - ۲ شرکت از ۳ شرکت واگذار شده در قالب رد دیون دولت رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.
 - ۲ شرکت از ۷ شرکت واگذار شده در قالب طرح توزیع سهام عدالت، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته‌اند.
- با توجه به یافته‌های طرح ارزیابی عملکرد، واگذاری شرکت‌ها به صورت رقابتی تأثیر زیادی در مثبت شدن امتیاز عملکرد شرکت‌ها به صورت ساده داشته است. البته اگرچه واگذاری شرکت‌های مورد ارزیابی در قالب رد دیون دولت نیز رشد چشمگیر امتیاز ارزیابی را نشان می‌دهد، ولی با توجه به تعداد محدود شرکت‌های واگذار شده در این قالب (۳ شرکت معادل ۴/۵ درصد تعداد کل شرکت‌های ارزیابی شده) در مقایسه با سایر انواع واگذاری، نتیجه‌گیری در این خصوص با قطعیت امکان‌پذیر نیست.

۴-۵-۶- تحلیل وضعیت ارزیابی به تفکیک روش واگذاری:

محاسبه میزان رشد امتیاز به تفکیک روش واگذاری به شرح جدول زیر می باشد:

جدول شماره (۲): درصد رشد شرکت های مورد ارزیابی به تفکیک روش واگذاری ها

نوع واگذاری	تعداد شرکت	میزان رشد امتیاز مجموع شرکت ها از نظر		
		ساده	وزن بر مبنای ارزش واگذاری به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵	وزن بر مبنای ارزش واگذاری به قیمت مقطع واگذاری
بازار سرمایه (بورس و فرابورس)	۴۲	۶/۱-٪	۳/۶٪	۹/۷٪
خارج از بازار سرمایه (مزایده و مذاکره)	۲۴	۲۱/۱٪	۱۴/۳٪	۲۱٪
مجموع شرکت ها	۶۶	۲/۴٪	۳/۹٪	۱۰٪

- ۱۷ شرکت مورد ارزیابی از ۴۲ شرکت واگذار شده در بازار سرمایه، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته اند.
 - ۱۴ شرکت مورد ارزیابی از ۲۴ شرکت واگذار شده در خارج از بازار سرمایه، رشد امتیاز بعد از واگذاری داشته اند.
- بنابر بر نتایج به دست آمده مطابق جدول فوق، واگذاری شرکت ها در خارج از بازار سرمایه؛ که البته سهم ناچیزی از ارزش واگذاری ها را به خود اختصاص داده، نشان می دهد که این نوع واگذاری ها لزوماً تأثیر منفی بر عملکرد شرکت ها نداشته است.

۵- نتیجه گیری کلی:

- ۱- در مجموع، هر (۵) معیار اصلی مدل (بازدهی، بهره وری، سرمایه گذاری و توسعه فعالیت، اشتغال و بهره وری کل)؛ بعد از واگذاری رشد ملموس و قابل ملاحظه ای از نظر مجموع امتیاز ساده و وزنی داشته اند. این امر بیانگر دستیابی به اهداف خصوصی سازی با وجود چالش های فراوان بوجود آمده، است.
- ۲- تقریباً در تمامی معیارها و شاخص های مدل، میزان رشد امتیاز وزنی نسبت به امتیاز ساده، به طور معنی داری بیشتر بوده است. این مسأله نشان دهنده آن است که بنگاه های بزرگ واگذار شده عملکرد مناسبتری پس از واگذاری داشته اند.
- ۳- افزایش قابل ملاحظه معیارهای «اشتغال» (۴۴،۱۹۹ نفر معادل ۱/۲۰ درصد) و «بهره وری کل» (۵/۴۶ درصد) در مجموع شرکتهای واگذار شده، بیانگر نزدیک شدن به اهداف خصوصی سازی است.
- ۴- از ۱۱ زیر معیار مدل (شاخص)، دو زیر معیار «افزایش سرمایه از محل آورده نقدی» و «مالیات پرداختنی»، رشد منفی از نظر مجموع امتیازات ساده و وزنی داشته اند؛ این امر می تواند نشان دهنده چالش کمبود نقدینگی و تأمین مالی در شرکتهای واگذار شده باشد.
- ۵- شرکتهایی با میزان سهام واگذار شده بیش از ۹۰ درصد (۳۸ شرکت از ۶۶ شرکت)، رشد امتیاز ساده ۴ درصدی را در دوره بعد از واگذاری تجربه کرده اند، حال آنکه این امتیاز برای شرکتهای واگذار شده زیر ۹۰ درصد (۲۸ شرکت از ۶۶ شرکت) معادل ۳/۰ درصد بوده است. بنابراین واگذاری بلوک های کنترلی بزرگ، می تواند تأثیر مثبتی بر نتایج حاصل از خصوصی سازی داشته باشد.
- ۶- شرکت پالایش نفت کرمانشاه با وجود قرار داشتن در فهرست شرکتهای چالشی، جزء برترین شرکت ها بوده است. این موضوع اثبات کننده عملکرد مثبت خریدار، بدون توجه به حواشی مرتبط با فرآیند خصوصی سازی در زمینه نحوه قیمت گذاری این شرکت است. پس کاهش نگاه درآمدی به خصوصی سازی و در عوض توجه به شاخص های بهبود عملکرد شرکت، حائز اهمیت است.

۷- ۳/۶۲ درصد ارزش واگذاری‌ها مربوط به شرکت‌های صادراتی (۲۶ شرکت از ۶۶ شرکت) می‌باشد؛ که ۷/۷ درصد رشد امتیاز ساده در دوره بعد از واگذاری داشته‌اند؛ حال آنکه رشد امتیاز مشابه برای کل شرکت‌های ارزیابی شده ۴/۲ درصد بوده است. بنابراین با وجود شرایط تحریم، شرکت‌های صادراتی واگذار شده، توانسته‌اند رشد مناسبی را در بازار صادرات داشته باشند.

۸- ۴ درصد ارزش واگذاری‌ها مربوط به واگذاری‌های رقابتی (در مقابل سهام عدالت و رد دیون دولت) می‌باشد؛ که ۳/۶ درصد رشد امتیاز ساده در دوره بعد از واگذاری داشته‌اند. بنابراین با توجه به رشد امتیاز ساده ۴/۲ درصد کل شرکت‌ها، واگذاری شرکت‌ها به صورت رقابتی تأثیر زیادی در مثبت شدن امتیاز عملکرد شرکت‌ها داشته است.

۹- ۵۸ درصد شرکت‌های واگذار شده خارج از بازار سرمایه (مزایده‌ای و مذاکره‌ای)، بعد از واگذاری رشد امتیاز داشته‌اند؛ حال آنکه این رشد برای شرکت‌های بورسی و فرابورسی ۴۰ درصد است. این نتیجه بیانگر اهمیت واگذاری کنترل و مدیریت، و نه صرفاً واگذاری مالکیت بنگاه می‌باشد.

ضمیمه شماره (۱): مدل ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده و نحوه امتیاز دهی به شاخص‌ها

الف- مدل ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده:

مدل مورد استفاده در این پروژه شامل ۳ معیار و ۱۱ شاخص برگرفته از مدل ارزیابی عملکرد سال ۱۳۹۷ می‌باشد. در جدول زیر معیارها، شاخص‌ها، نحوه محاسبه هر یک از شاخص‌ها به همراه امتیاز اختصاص داده شده به هر شاخص و در نهایت جمع کل امتیازات هر یک از معیارهای ۳ گانه آورده شده است. جمع کل امتیازات مدل ۱۰۰ می‌باشد.

مدل ارزیابی عملکرد شرکت‌های واگذار شده به بخش غیردولتی

معیار	شاخص	نحوه محاسبه	حداکثر امتیاز
بازدهی	بازده دارایی‌ها	سود خالص نسبت به مجموع دارائی‌ها	۱۰
	بازده حقوق صاحبان سهام	سود خالص نسبت به حقوق صاحبان سهام	۵
	بازده فروش	سود خالص نسبت به فروش	۱۰
	جمع		۲۵
بهره‌وری	بهره‌وری هزینه نیروی انسانی	نسبت ارزش افزوده به هزینه کل نیروی کار	۱۰
	بهره‌وری هزینه سرمایه	نسبت ارزش افزوده به هزینه استفاده از سرمایه	۱۰
	بهره‌وری انرژی	نسبت ارزش افزوده به هزینه انرژی مصرف شده	۱۰
	بهره‌وری مواد اولیه	نسبت ارزش افزوده به هزینه مواد اولیه	۱۰
جمع			۴۰
سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت	افزایش سرمایه از محل آورده نقدی	---	۱۰
	مالیات	---	۱۰
	میزان فروش	---	۸
	میزان صادرات	---	۷
	جمع		۳۵
جمع کل امتیازات			۱۰۰

همچنین ۲ معیار مستقل «بهره وری کل» و «اشتغال» نیز به صورت مجزا از مدل فوق مورد بررسی قرار گرفته اند.

در خصوص مدل مذکور ذکر نکات زیر ضروری است:

- ۱- معیارهای اشتغال و بهره‌وری کل به عنوان مهم‌ترین معیارهای مورد نظر سازمان خصوصی سازی، خارج از مدل و به طور جداگانه بدون در نظر گرفتن امتیاز و براساس تعداد نیروی انسانی و میزان بهره‌وری کل در هر سال، محاسبه و مورد سنجش قرار گرفته‌اند.
- ۲- در صورتی که یک شرکت صادر کننده نباشد، امتیاز مربوط به این شاخص به امتیاز شاخص میزان فروش اضافه می‌گردد.
- ۳- برای محاسبه میزان فروش براساس الگوی مورد استفاده برای شرکت‌های غیر تولیدی مانند شرکت‌های بیمه‌ای، حمل و نقل و بانک‌ها و ... از درآمدهای حاصل از ارائه خدمات استفاده شده است.

- ۴- برای محاسبه هریک از شاخص‌های مدل، از داده‌های آماری مندرج در صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های مورد ارزیابی تا پایان سال مالی ۱۳۹۷ استفاده شده است.
- ۵- داده‌های آماری هر سال از صورت‌های مالی منتهی به اسفندماه همان سال استخراج شده است. چنانچه سال مالی شرکتی منتهی به اسفندماه نباشد، از داده‌های آماری صورت‌های مالی سالی که بیشترین مدت زمانی عملکرد شرکت در آن سال اتفاق افتاده باشد، استفاده شده است. صورت‌های مالی شرکتی که سال مالی آن منتهی به شهریورماه باشد، عملکرد سال مالی قبل را نشان می‌دهد.
- ۶- در مورد شرکت‌های مورد ارزیابی که دارای شرکت یا واحدهای فرعی زیرمجموعه می‌باشند، از صورت‌های مالی تلفیقی استفاده شده است.
- ۷- اطلاعات مورد نیاز جهت اندازه‌گیری عملکرد شرکت‌های مورد بررسی از منابعی نظیر سیستم جامع آماری و سیستم آرشیو اسناد سازمان خصوصی سازی، سایت کدال بورس اوراق و بهادار و شرکت‌های مورد بررسی جمع‌آوری شده است.
- ۸- شاخص قیمت‌ها برای تبدیل ارزش‌های جاری به ارزش‌های حقیقی (قیمت ثابت سال ۱۳۹۵)، از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران براساس شاخص بهای تولیدکننده و مصرف‌کننده به قیمت ثابت سال مذکور اخذ و مورد استفاده قرار گرفته است.
- ۹- داده‌های آماری مربوط به هر شرکت به تفکیک سال در نرم افزار اکسل مربوط به آن شرکت درج و سپس براساس مدل تعریف شده، شاخص‌ها و امتیاز هر شرکت در هر سال محاسبه شده است. همچنین میانگین امتیازات شرکت برای سال‌های بعد و سه سال قبل از واگذاری و میزان رشد آنها محاسبه می‌شود و در نهایت خروجی محاسبات طرح در قالب جداول و نمودارهای بخش اول این گزارش ارائه شده است.
- ۱۰- بانک اطلاعاتی دربرگیرنده امتیازات محاسبه شده برای تمامی شرکت‌های مورد ارزیابی به تفکیک معیار و شاخص‌های تعریف شده در قالب نرم افزار اکسل تهیه شده است.
- ۱۱- بر اساس متغیرهای تعریف شده در مدل، امتیازات مورد محاسبه قرار گرفته‌اند و در صورت تغییر هر یک از متغیرها، امتیازها متفاوت خواهند بود.

ب- نحوه امتیازدهی به شاخص‌ها

برای امتیازدهی شاخص‌ها ابتدا باید مشخص شود که گزینه مطلوب رشد شاخص است یا افت آن. اگر A وضعیت شرکت در سال‌های بعد از واگذاری و B وضعیت شرکت در سال‌های ماقبل از واگذاری باشد و چنانچه رشد شاخص گزینه مطلوب باشد یعنی پیش‌بینی وضعیت $B < A$ را داشته باشیم، از معادله زیر برای امتیاز دهی استفاده شود.

$$\text{if } B < A \rightarrow \frac{V_i - V_{\min}}{V_{\max} - V_{\min}} \quad \text{معادله (۱)}$$

و در صورتی که افت شاخص گزینه مطلوب باشد یعنی پیش‌بینی وضعیت $B > A$ را داشته باشیم معادله امتیاز دهی به شکل زیر خواهد بود.

$$\text{if } B > A \rightarrow \frac{V_{\max} - V_i}{V_{\max} - V_{\min}} \quad \text{معادله (۲)}$$

در معادله (۱) و (۲)، V_i مقدار هر شاخص در سال i ام، V_{min} و V_{max} به ترتیب حداقل و حداکثر شاخص مورد نظر برای شرکت مورد ارزیابی در کل بازه زمانی ارزیابی عملکرد آن شرکت است. نزدیک بودن به مقدار حداقل در سال i ام، صورت کسر را کوچک نموده و باعث کاهش ضریب امتیازی این شاخص خواهد شد و برعکس، ضرایب به دست آمده در این مرحله برای سال‌های قبل و بعد از واگذاری میانگین گرفته شده و در انتها با ضرب این میانگین در حداکثر امتیاز شاخص مربوطه، امتیازدهی صورت می‌پذیرد. جهت تبیین موضوع، مثالی ارائه می‌شود. فرض کنید شرکتی در انتهای سال ۱۳۸۸ واگذار شده باشد. داده‌های مربوط به شاخص بازده دارایی‌ها (ROA) مربوط به آن شرکت به شرح جدول زیر محاسبه می‌شود:

جدول ۱-۲- روش امتیازدهی به شاخص‌ها

قبل از واگذاری												بعد از واگذاری	
score	year/Index	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
۳	ROA	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۰۳	۰/۰۰	۰/۰۱	۰/۱۳	۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۱۱	۰/۲۳
ماکزیمم کل دوره												۰/۰۶	
مینیمم کل دوره												-۰/۲۳	
نتایج معادله (۱)												۰/۹۶۶	۰
امتیاز هر سال												۱/۸۹	۰
میانگین امتیاز هر دوره												۲/۸۶	۱/۷۸

با توجه به موارد فوق، در این گزارش برای سنجش عملکرد هریک از شرکت‌های مورد ارزیابی، رشد امتیاز معیارها در سال‌های بعد از واگذاری نسبت به قبل از واگذاری محاسبه شده است. همچنین مقایسه عملکرد شرکت‌های مورد ارزیابی با یکدیگر براساس تفاضل مجموع امتیاز معیارها برای سال‌های بعد از واگذاری و سه سال قبل از واگذاری صورت گرفته است. علاوه بر آن، شرکت‌های مورد ارزیابی براساس تفاضل وزنی مجموع امتیازات نیز رتبه‌بندی شده‌اند. به این معنی که با توجه به ارزش متفاوت شرکت‌های واگذار شده که مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند و نیز تأثیر آن در اجرای مدل ارزیابی، علاوه بر محاسبه تفاضل معیار امتیازها با ضریب یکسان، ضریب ارزشی هر یک از شرکت‌های موصوف (به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵) نیز در محاسبه تفاضل مجموع امتیازات در نظر گرفته شده است.

همچنین پس از ارزیابی شرکت‌ها براساس مدل فوق، تفکیک شرکت‌های مورد ارزیابی به شرکت‌های دارای میزان سهام واگذار شده بالا، شرکت‌های دارای صادرات و شرکت‌های پرچالش در بحث واگذاری و نیز براساس روش و انواع مختلف واگذاری، بر مبنای مدل طراحی شده و به عنوان بخش تکمیلی طرح صورت گرفته است.

در راستای مقررات مرتبط با واگذاری سهام شرکت‌ها، دو روش واگذاری بازار سرمایه (غالباً به صورت بورس و فرابورس) و خارج از بازار سرمایه (مذاکره و مزایده) انجام می‌پذیرد. از منظر دیگر نیز، سه نوع واگذاری صورت می‌پذیرد؛ که عبارتند از: واگذاری سهام شرکت‌ها به عموم متقاضیان به صورت رقابتی، واگذاری به اشخاص حقیقی و حقوقی طلبکار از دولت در قالب رد دیون و یا واگذاری سهام تخصیص یافته به طرح توزیع سهام عدالت در شرکت‌های سرمایه‌پذیر به مشمولین این

طرح. در طرح ارزیابی عملکرد حاضر، شرکت‌هایی که سهام آنها در قالب بیش از یک نوع از انواع مذکور واگذار شده است، متناسب با بیشترین نوع سهم واگذاری آنها در قالب یکی از انواع مذکور طبقه‌بندی شده‌اند.

ضمیمه شماره (۲): فهرست شرکت‌های ارزیابی شده

در این دوره از ارزیابی شرکت‌های واگذار شده به بخش غیردولتی، با توجه به محدودیت‌های آماری و اطلاعاتی مترتب بر امکانات آماری شرکت‌های واگذار شده، تعداد ۶۶ شرکت واگذار شده به صورت کنترلی که صورت‌های مالی آنها برای سه سال قبل از واگذاری و تمام سال‌های بعد از واگذاری تا پایان سال ۱۳۹۷ قابل دستیابی بوده است، به شرح جدول زیر انتخاب و مورد ارزیابی قرار گرفتند.

فهرست شرکت‌های ارزیابی شده

ردیف	سال واگذاری	نام شرکت	نام شرکت مادر تخصصی
۱	1388	افرانت	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۲	1394	ایران ایرتور	هوایپیمانی جمهوری اسلامی
۳	1387	آلومینیوم ایران (ایرالکو)	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴	1394	آلومینیوم المهدی	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۵	1390	بازرسی کیفیت و استاندارد ایران	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۶	1393	بانک تجارت	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۷	1394	بانک صادرات	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۸	1393	بانک ملت	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۹	1393	بیمه البرز	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۱۰	1389	بیمه آسیا	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۱۱	1392	بیمه دانا	وزارت امور اقتصادی و دارایی
۱۲	1389	بین‌المللی توسعه و مهندسی پارس - پیدکو	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۱۳	1394	پالایش پارس فرآیند شیراز	توسعه صنایع پالایش نفت و ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران
۱۴	1391	پالایش نفت اصفهان	ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران
۱۵	1392	پالایش نفت شیراز	ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران
۱۶	1396	پالایش نفت کرمانشاه	ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران
۱۷	1396	پالایش نفت لاوان	ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران
۱۸	1393	پالایش و پژوهش خون	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۱۹	1392	پتروشیمی باختر	ملی صنایع پتروشیمی
۲۰	1389	پتروشیمی پردیس (پتروشیمی اوره و آمونیاک غدیر)	ملی صنایع پتروشیمی
۲۱	1392	پتروشیمی تبریز	ملی صنایع پتروشیمی
۲۲	1390	پتروشیمی شیراز	ملی صنایع پتروشیمی
۲۳	1387	پیمان غرب	ساتکاب
۲۴	1387	تراکتورسازی ایران	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۲۵	1387	تولید ادوات کشاورزی اراک-تاکا	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۲۶	1386	تولید تجهیزات سنگین هپکو	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران

ردیف	سال واگذاری	نام شرکت	نام شرکت مادر تخصصی
۲۷	۱۳۸۴	تولید سموم علف کش	خدمات کشاورزی
۲۸	۱۳۹۳	تولید نیروی برق آبادان	مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر)
۲۹	۱۳۹۰	حفاری شمال	ملی نفت ایران
۳۰	۱۳۹۵	حمل و نقل بین المللی خلیج فارس	بازرگانی دولتی ایران
۳۱	۱۳۹۳	خدمات مهندسی آب و خاک کشور (پارس)	خدمات کشاورزی
۳۲	۱۳۹۰	خدمات مهندسی برق مشانیر	سائکاب
۳۳	۱۳۹۲	ذوب آهن اصفهان	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۳۴	۱۳۹۳	زغالسنگ البرز شرقی	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۳۵	۱۳۸۹	سردخانه زراعی عاجکو-کالبر	بازرگانی دولتی ایران
۳۶	۱۳۹۳	سرمایه گذاری گسترش و توسعه صنعت	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۳۷	۱۳۸۴	سیمان آرتا اردبیل (اردبیل و آهک آذرشهر)	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۳۸	۱۳۸۳	سیمان خاش	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۳۹	۱۳۸۳	سیمان خوزستان	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴۰	۱۳۸۶	سیمان زابل	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴۱	۱۳۸۴	سیمان هرمزگان	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴۲	۱۳۸۲	سیمان هگمتان	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴۳	۱۳۸۳	صنایع آذراب اراک	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۴۴	۱۳۸۹	صنایع تجهیزات نفت	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۴۵	۱۳۸۴	صنعتی دریایی ایران-صدرا	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۴۶	۱۳۹۴	عمران و مسکن سازان شمالغرب	عمران و بهسازی شهری ایران
۴۷	۱۳۹۲	فولاد خوزستان	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴۸	۱۳۸۷	فولاد مبارکه اصفهان	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۴۹	۱۳۸۴	کابلهای مخابراتی شهید قندی	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۵۰	۱۳۸۹	کشت و صنعت جیرفت	شهرک های کشاورزی
۵۱	۱۳۸۹	کشت و صنعت شهید رجایی	شهرک های کشاورزی
۵۲	۱۳۹۵	کشت و صنعت نیشکر هفت تپه	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۵۳	۱۳۸۸	گروه ملی صنعتی فولاد ایران	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۵۴	۱۳۹۴	گسترش زیست فناوری (گسترش صنعت علوم زیستی (لیدکو))	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۵۵	۱۳۸۹	مخابرات ایران	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۵۶	۱۳۸۷	ملی صنایع مس ایران	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۵۷	۱۳۸۹	مهندسی خط و ابنیه فنی راه آهن	راه آهن جمهوری اسلامی ایران
۵۸	۱۳۹۱	مهندسی ساختمان و تأسیسات راه آهن	راه آهن جمهوری اسلامی ایران

ردیف	سال واگذاری	نام شرکت	نام شرکت مادر تخصصی
۵۹	1390	مهندسی و ساختمان صنایع نفت	سازمان ملی نفت ایران
۶۰	1394	مهندسين مشاور نیرو	ساتکاب
۶۱	1396	نساجی قائم شهر	سازمان خصوصی سازی
۶۲	1386	نصب نیرو	ساتکاب
۶۳	1393	نورد و لوله اهواز	سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران
۶۴	1387	نیو پارس	سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران
۶۵	1393	هلدینگ خلیج فارس	ملی صنایع پتروشیمی
۶۶	1388	هلیکوپتری ایران	ملی نفت ایران